

سنجش کیفیت زندگی بر مبنای رضایت مندی سکونتی

(مورد مطالعه: محله گلشن تهران)

احسان درستکار^{۱*}

Ehsan.Dorostkar@srbiau.ac.ir

رقیه ودایع خیری^۲

چکیده

مقدمه: کیفیت زندگی در محیط های سکونتی شهری و از جمله شهرهای ایران، با انواع مخاطراتی مواجه می باشد که باعث کاهش رضایت ساکنان می شوند. این پژوهش با شناسایی عوامل ارتقاء کیفیت زندگی در محلات شهری سعی دارد مشخص کند که آیا می توان به میزان رضایت مندی سکونتی مطلوب دست یافت. هم چنین پیشنهاد شده در محله گلشن به عنوان مورد پژوهی، برای دست یابی به کیفیت زندگی برتر، باید در زمینه های مسکن، حمل و نقل عمومی، فضاهای باز و سبز و... مداخلاتی صورت گرفته و راه کارهایی برای بهبود آن ها ارایه گردد. **هدف و مدل:** هدف کلی پژوهش حاضر سنجش و بومی سازی شاخص های کیفیت زندگی در محله گلشن و ارایه راه کارهایی برای ارتقای کیفیت زندگی بیان شده است. مدل رضایت مندی به عنوان پایه ها برای ارزیابی شاخص های کیفیت زندگی در قالب چهار بعد کالبدی-فضایی، اجتماعی-اقتصادی، عمل کردی-خدماتی و محیط زیستی طراحی شده است.

روش بررسی: روش تحقیق تحلیلی توصیفی بوده و جهت ارزیابی نهایی و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و روش های آماری نظیر میانگین، ضریب هم بستگی اسپیرمن استفاده شده است. شیوه جمع آوری اطلاعات میدانی از طریق برداشت عینی محقق و مصاحبه با مس وولین و پرسش نامه می باشد.

نتیجه گیری: ارزیابی ها و نتایج تحلیل نشان می دهد که رضایت مندی کلی ساکنان از محله گلشن در حد متوسط است. بیش ترین رضایت مندی از معیارهای روابط همسایگی بالا در بین ساکنان، متراژ واحد مسکونی، حس تعلق خاطر به محله و... بیان شده است. هم چنین براساس تحقیق مشخص شد که از بین ویژگی های فردی، متغیرهای جنسیت، شغل، تحصیلات و تعداد خانوار در برابر ابعاد جمعی اهمیت بیش تری بر روی رضایت مندی سکونتی تأثیرگذار دارند.

واژه های کلیدی: کیفیت زندگی، کیفیت محیط، رضایت مندی سکونتی، محله گلشن

^{۱*} کارشناسی ارشد برنامه ریزی منطقه ای، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۲ استادیار دانشکده فنی و مهندسی، واحد رباط کریم، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Quality of life based on housing satisfaction

(Study: Gulshan neighborhood of Tehran)

Ehsan Dorostkar^{1*}

Ehsan.Dorostkar@srbiau.ac.ir

Roghiye Vadayeh Kheiry²

Abstract

Introduction and Objective: The quality of life in urban and residential environments such as cities, with a variety of risks which reduces the consent of the residents are faced. This study identified factors that enhance quality of life in urban neighborhoods trying to determine whether we can achieve the desirable residential satisfaction. It is also proposed in the Gulshan area as a case study, to achieve a superior quality of life, should be in the areas of housing, public transport, green open spaces and interventions should be provided along with recommended strategies to improve it.

The purpose of the model: The purpose of this study was to assess quality of life in the neighborhood of Gulshan localize and deliver solutions to enhance quality of life is expressed. Satisfaction model as a basis for evaluating the quality of life in terms of four dimensions: physical-spatial, socio-economic, environmental and service Function is designed.

Methods: This descriptive and analytical method for final assessment and data analysis software Spss and statistical methods such as mean, Spearman correlation coefficient was used. Way data is collected through research and interviews with authorities and harvest objective is fill out a questionnaire.

Conclusion: The results show that overall satisfaction evaluations and residents of Gulshan neighborhood is average. The highest satisfaction of the criteria for high-neighborly relations among residents, area residential units, a sense of belonging to the neighborhood and ... expressed. According to the study, it was found that the individual characteristics, occupation, education, family size, the more important aspects of collective affect on residential satisfaction.

Keyword :Quality of Life, Environmental Quality, Residential Satisfaction, Gulshan Neighborhood

1- M.Sc. in Regional Planning, Department of Urbanism, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2- Assistant Professor, Faculty of Urban planning, Robat Karim Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

مقدمه

در دوران معاصر لزوم توجه به موضوع کیفیت زندگی و به تبع آن کیفیت محیط شهری و سکونتی از سویی و از سوی دیگر مطرح شدن مباحث مربوط به پایداری محیطی و جوامع سالم شهری به دلیل بروز خصیصه های جدید شهری از جمله کیفیت نازل محیط مسکونی، کمبود امکانات و زیرساخت های شهری، باعث شد که در دهه ۱۹۷۰ به خاطر نقشی که شهرسازی می توانست در ارتقاء کیفیت محیط زیست شهری داشته باشد، تحقیقات در خصوص رضایت مندی سکونتی به عنوان یکی از ابعاد مهم کیفیت زندگی در پایش سیاست های عمومی برنامه ریزان و سیاست گذاران مورد توجه قرار گیرد. از طرفی اهمیت محیط های مسکونی شهری به عنوان سکونت گاه های اصلی مردم، روز به روز در حال افزایش است، به طوری که این محیط ها در وهله اول ابزار مهمی را برای توسعه انواع شاخص های زندگی نظیر سلامت، خانواده، کار یا فراغت و... فراهم می آورند. دوم این که، جمعیت زیادی در نواحی به شدت شهرنشین شده زندگی می کنند و یا در آینده ای نزدیک زندگی خواهند کرد که باید به کیفیت محیط سکونت آن ها توجه ویژه شود(۱).

در سنجش کیفیت زندگی در محلات شهری باج به طور هم زمان به هر دو جنبه کیفی و کمی توجه داشت. بنابراین بررسی کیفیت زندگی باید مطابق ادراک، عادات و ارزیابی ساکنین باشد، چرا که کیفیت زندگی، واژه ای پیچیده، چندبعدی و کیفی در رابطه با شرایط و وضعیت جمعیت، در یک مقیاس جغرافیایی خاص (شهر، منطقه، محله و...) است که هم متکی به شاخص های ذهنی (کیفی) و هم متکی به شاخص های عینی (کمی) است (۲). لذا باج در ارزیابی ها ویژگی های عینی و ذهنی به طور هم زمان مورد توجه قرار گیرد. پژوهش حاضر با هدف سنجش کیفیت محیط شهری، بر آن است تا ضمن ارزیابی مولفه های موثر بر بهبود کیفیت محیط شهری از منظر ذهنی و عینی ساکنان، شاخص های تاثیر گذار و چگونگی ارتباط این شاخص ها را در محیط شهری بررسی نماید تا بتوان با ارایه راه کارهایی زمینه ارتقای کیفیت محیط را در محدوده مورد مطالعه فر اهم آورد. مدل نظری ارایه شده در این زمینه با دیدی جامع تر و فراتر از رویکردهای صرفاً کالبدی، متغیرهای اجتماعی موثر در میزان رضایت مندی سکونتی را نیز مورد ارزیابی و سنجش قرار می دهد. بر اساس این مدل، درخت ارزش کیفیت محیط در محدوده مورد مطالعه از روش کل به جزء استفاده کرده است که متشکل از شاخص ها و زیر شاخص هایی می باشد. بر مبنای این شاخص ها، سوالات زیر مطرح شده اند:

— آیا میزان رضایت مندی از کیفیت محیط شهری از سوی ساکنان محله با ویژگی های فردی آن ها (هم چون سن، جنس، مدت اقامت و...) تغییر می کند؟

— آیا بین شاخصه های عینی و ذهنی محیط سکونتی با رضایت مندی ساکنان از محیط سکونتی رابطه معناداری وجود دارد؟

— آیا بین کیفیت زندگی و میزان رضایتمندی ساکنان از محیط سکونتی شان رابطه معناداری وجود دارد؟

بنابراین در راستای نیل به هدف اصلی تحقیق مبنی بر "سنجش شاخص های کیفیت زندگی در محله گلشن بر مبنای میزان رضایت مندی ساکنان این محله"، فرض اصلی تحقیق به صورت زیر می باشد:

"به نظر می رسد بین رضایت مندی سکونتی و کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود دارد."

جهت بررسی این فرضیه ابتدا فرض های خردتری مبنی بر وجود یا عدم وجود رابطه بین متغیرهای مستقلی هم چون متغیرهای عینی و ذهنی و متغیرهای فردی و شخصی ساکنان با متغیر وابسته کیفیت محیط در دو سطح محله و مسکن مورد ارزیابی قرار می گیرند.

۱- چارچوب نظری تحقیق

۱-۱ - مفهوم کیفیت زندگی و عوامل موثر بر آن

کیفیت زندگی موضوع اصلی بسیاری از تحقیقات در رشته های گوناگون علمی بوده است. اما ارایع تعریفی جامع و جهانی برای این مفهوم هنوز هم به صورت یک مشکل باقی مانده است، زیرا بسیاری از محققان بر این باورند که کیفیت زندگی مفهومی چند وجهی، نسبی، متأثر از زمان و مکان و ارزش های فردی و اجتماعی است. بنابراین ارایع تعریفی جهانی برای آن امکان پذیر نمی باشد (۳). کیفیت زندگی شهری در بر گیرنده ابعادی روانی است که شاخص هایی هم چون رضایت، شادمانی و امنیت را در بر می گیرد که در برخی موارد رضایت های اجتماعی نیز نامیده می شود. هم چنین ابعاد محیطی در بر گیرنده سنجه هایی هم چون مسکن، دسترسی به خدمات و امنیت محیطی است. جنبه های دیگر نیز در بر گیرنده توجه به فرصت های اجتماعی، امید های اشتغال، ثروت و اوقات فراغت می باشد (۴).

محققین با تئوری ها و رویکردهای مختلف به بررسی ابعاد مختلف کیفیت زندگی پرداخته اند. به طور مثال وینه به ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی اشاره می کند و معتقد است که جنبه ذهنی به افراد کمک می کند تا تعریفی از هویت، آرمان ها و جهت یابی زندگی شان ارایع کنند و این جنبه زمانی با ارزش است که با شرایط عینی زندگی همراه شود (۵). گوردون (۱۹۹۲) نیز معتقد است که بعد عینی کیفیت زندگی، تأمین نیازهای اساسی و برخورداری از منابع مادی جهت برآوردن خواسته های اجتماعی شهروندان است. بعد ذهنی نیز داشتن استقلال عمل در افزایش رفاه ذهنی شامل لذت جویی، رضایت مندی، هدف داری در زندگی و رشد شخصی، رشد و شکوفایی در مسیر سعادت و دگرخواهی اجتماعی و مشارکت گسترده در فعالیت های اجتماعی می باشد (۲). بنابراین طبق تعاریف و نظریات گوناگون ارایع شده در زمینه کیفیت زندگی آن چه از اهمیت بالایی برخوردار است توجه هم زمان به هر دو بعد عینی و ذهنی است، ابعاد عینی به طور کلی متخصص محور هستند و ابعاد ذهنی در پی بیان ادراک ساکنین از ابعاد عینی می باشد.

۱-۴ - رابطه میان کیفیت زندگی و رضایت مندی سکونتی

رضایت مندی سکونتی از آن جا که بخشی از حوزه رضایت مندی از زندگی در معنای عام می باشد، یکی از مطالعه شده ترین موضوعات در زمینه محیط مسکونی محسوب می شود. این مفهوم نشانه ای مهم مبنی بر وجود ادراکات مثبت ساکنان نسبت به کیفیت زندگی خویش تلقی می شود (۶). آمریکا و آراگونز^۵ (۱۹۹۰)، رضایت مندی را وضعیت و حالتی معرفی کردند که متغیرهای شناختی^۶، عاطفی^۷ و رفتاری^۸ بر آن اثرگذارند. بخش شناختی شامل جنبه های محیط زیستی است. بخش عاطفی هم بعد حسی و هم بعد ارزیابی را در بر می گیرد و ترکیبی از

⁵ Amerigo & Aragonnes

⁶ Cognitive

⁷ Affective

⁸ Behavioral

واکنش‌های فرد به محیط کالبدی- اجتماعی است. بخش رفتاری نیز، تمایلات رفتاری فرد را می‌سنجد (۷). شاخص‌های متفاوتی برای ارزیابی وجود دارند که در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، محیطی و ... مطرح می‌شوند. براساس نظریه امیل دورکیم^۹ رضایت افراد که هسته اصلی کیفیت زندگی را نیز تشکیل می‌دهد، تابع نوع، شدت و چگونگی رابطه اجتماعی آن‌هاست. رابطه اجتماعی می‌تواند از دو جهت بر میزان رضایت مندی شهروندان از زندگی اثر گذارد؛ از یک سو، با تأمین نیازهای عاطفی، شناختی و حتی مالی، و از سوی دیگر با مهار تمایلات افراد، از آرزوهای بی‌پایان و ارضاء نشدنی آن‌ها جلوگیری کند و از احساس محرومیت نسبی بکاهد. افرادی که دارای شبکه روابط اجتماعی گسترده‌ای هستند، از میزان رضایت مندی بالاتری نیز برخوردارند (۸).

بعد ذهنی کیفیت زندگی احساس رضایت مندی و نگرانی ساکنان از محیط سکونتی شان می‌باشد (۲). ارتقاء کیفیت زندگی در محله‌ها نیازمند دستیابی به معیارها و شرایطی است که آسایش و رضایت مندی شهروندان را از طریق برآوردن نیازهای مادی و روانی آنان فراهم آورد (۲). کلارک^{۱۰} (۲۰۰۸) بیان می‌کند که منظور از کیفیت زندگی در نظر گرفتن شاخص‌های اجتماعی، روانی و فرهنگی در روند توسعه و عمران است که به نیازها و انگیزه‌های اساسی انسان مربوط می‌شود؛ رویکردهایی که در زمینه رضایت مندی سکونتی وجود دارند و اقداماتی که برای ارتقاء آن انجام می‌شوند مانند مناسب کردن قیمت خانه، سازگاری با محله، بهبود خدمات و ...، زمینه‌هایی برای تولید کیفیت زندگی را به وجود می‌آورند (۹).

۱-۴ - رویکرد نظری پژوهش در بحث رضایتمندی سکونتی

باتوجه به این که رویکردها و نظریات گوناگونی برای ارزیابی و مطالعه کیفیت زندگی در محیط‌های مسکونی وجود دارد که هر کدام شاخص‌های مختلفی را براساس اصول و اهداف خاص خود به کار گرفته‌اند، انتخاب مناسب‌ترین رویکرد نظری موضوعی درخور اهمیت است. طبق تعاریفی که در زمینه کیفیت زندگی و محیط سکونتی مطرح شد این رویکرد باید شامل مشخصه‌های عینی و ذهنی و هم‌چنین ویژگی‌های فردی مؤثر در رضایت مندی سکونتی باشد. هم‌چنین بتواند با دیدی جامع‌تر و فراتر از رویکردهای صرفاً کالبدی، متغیرهای اجتماعی مؤثر در میزان رضایت مندی سکونتی را مورد ارزیابی و سنجش قرار دهد.

۲ - مورد پژوهی

۲-۱ - روش‌شناسی پژوهش

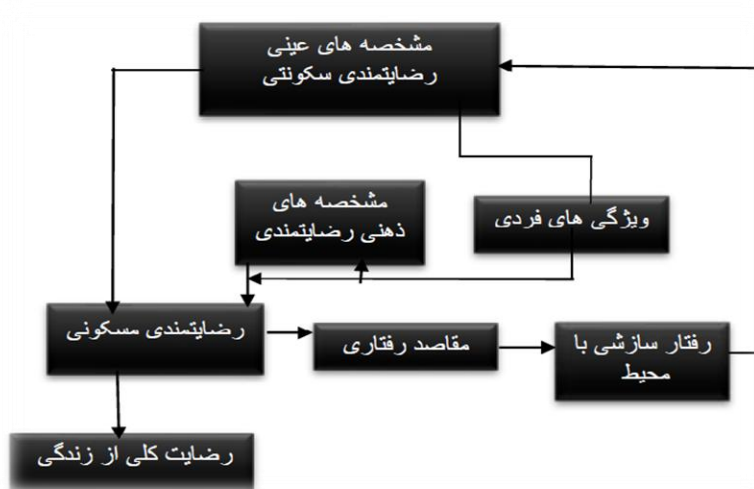
به‌طور کلی ارزیابی مشخصه‌های عینی و ذهنی و نیز ویژگی‌های فردی مؤثر بر رضایت مندی سکونتی، مبتنی بر روش تحقیق کمی و کیفی، از نوع پیمایشی و توصیفی-تحلیلی است. روش انجام تحقیق بر مبنای روش‌های تحلیل آماری از جمله روش تحلیل رگرسیون چندمتغیره و مدل مورد استفاده در فرآیند تحلیل نیز مدل تجربی سنجش کیفیت می‌باشد. این مدل متشکل از شاخص‌ها و زیرشاخص‌هایی است که در سطوح مختلف قرار می‌گیرند (۱۰). در این معیار زیرشاخص‌های مدل مبنای تنظیم پرسش‌نامه تحقیق قرار گرفته‌اند. جهت ارایه مؤلفه‌ها و

⁹ Durkim

¹⁰ Clark

شاخص‌های مؤثر بر رضایت مندی سکونتی و نیز تحلیل و بررسی روابط علی و شناخت هم بستگی و روابط بین متغیرها و شاخص‌ها، از روش تحلیلی-اکتشافی استفاده شده است. هم چنین جهت تحلیل داده‌های پرسش‌نامه، از نرم‌افزار (SPSS) استفاده شده است. متغیرهای مستقل مورد استفاده در مدل مفهومی این تحقیق که در واقع زیرشاخص‌های متغیرهای عینی و ذهنی و نیز ویژگی‌های فردی هستند عبارتند از:

۱. متغیرهای فردی: سن، جنس، سطح تحصیلات، شغل، وضعیت تاهل.
۲. متغیرهای اقتصادی-اجتماعی: هزینه خانوار، مالکیت زمین، موقعیت محدوده نسبت به محل کار، روابط اجتماعی افراد در محله، تعلق به محیط، فضای مکث و تجمع محلی، وضعیت مسکن.
۳. متغیرهای خدماتی: امکانات بهداشتی - درمانی، امکانات آموزشی، وضعیت فضای سبز، امکانات تفریحی، فضاهای فرهنگی.
۴. متغیرهای کالبدی: مساحت زیر بنای مسکن، مساحت زمین، تعداد اطاق در واحد مسکونی، تعداد طبقات واحد مسکونی، تعداد خانوار در واحد مسکونی، تاسیسات مسکن، قدمت بنا، مصالح به کار رفته در ساختمان، اسکلت ساختمان، وضعیت معابر، دسترسی به واحد‌های تجاری.
۵. متغیرهای محیط‌زیستی: وضعیت بهداشت محله، رعایت بهداشت، دسترسی به آب بهداشتی، آب‌های سطحی.

شکل (۱) - مدل مفهومی رضایت مندی سکونتی (۱۱)

Figure 1- Conceptual model of residential satisfaction (11)

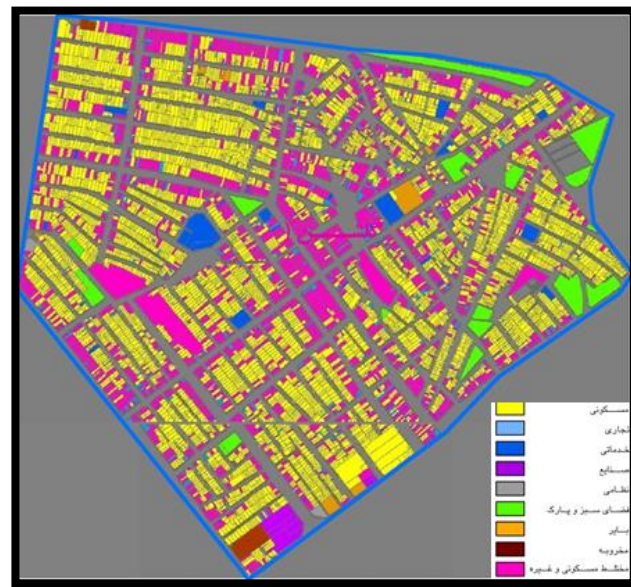
۲ - ۱ - ۱ - جامعه آماری مورد سنجش

تعیین حجم نمونه اهمیت فراوانی در افزایش میزان قابلیت تعمیم‌پذیری نتایج آزمون در یک جامعه دارد. معمولاً از دقیق‌ترین روش‌های ریاضی برای تعیین حجم نمونه استفاده می‌شود. از این رو در این پژوهش از فرمول کوکران استفاده شده است (۱۲). محدوده پژوهش، محله گلشن واقع در شرق شهر تهران است و طبق آخرین سرشماری سال ۱۳۸۵، جمعیت آن برابر ۵۳۴۵۸ نفر بوده است. بنابراین حجم نمونه مطالعاتی

طبق این فرمول برابر ۳۷۳ نفر تعیین شده است. شاخص های مورد استفاده در این پژوهش به طور کلی شامل دو دسته ابعاد عینی و ذهنی می باشند که هم به صورت کیفی و هم کمی می باشند. بر این اساس جهت سنجش آن ها از دو روش سنجش مشاهده مبنا^{۱۱} و مبتنی بر پیامد^{۱۲} استفاده می شود^{۱۳} (۱۳). جهت سنجش معیارهای عینی هم چون ویژگی های ظاهری محله و مسکن از روش مشاهده مبنا و برای سنجش میزان کیفیت از منظر ذهنی ساکنان از روش مبتنی بر پیامد یا به عبارتی ارزیابی میزان رضایت یا ناراضیاتی ساکنان محله بر اساس پرسشنامه استفاده می شود.

۴ ۲ - شناخت عرصه پژوهش

شکل گیری محله گلشن یا خاک سفید در دهه ۱۳۵۰ آغاز شد. موج بزرگ هجوم جمعیتی به محله به سال های اولیه انقلاب باز می گردد و تا قبل از سال ۱۳۵۷، این محله خارج از محدوده قانونی شهر تهران بوده است. مساحت محله برابر ۱۵۷/۸ هکتار و جمعیت آن برابر ۵۳۴۵۸ نفر در سال ۱۳۸۵ بوه است. از کل جمعیت محله ۵۳/۶۴ درصد را مردان و ۴۶/۳۶ درصد را زنان تشکیل می دهند. برابر سال ۱۳۸۵ تعداد خانوار ساکن در محله گلشن برابر ۱۳۷۶۷ نفر است.

شکل (۳) - کاربری های وضع موجود محله گلشن
Figure 3- Uses the existing situation Gulshan neighborhood

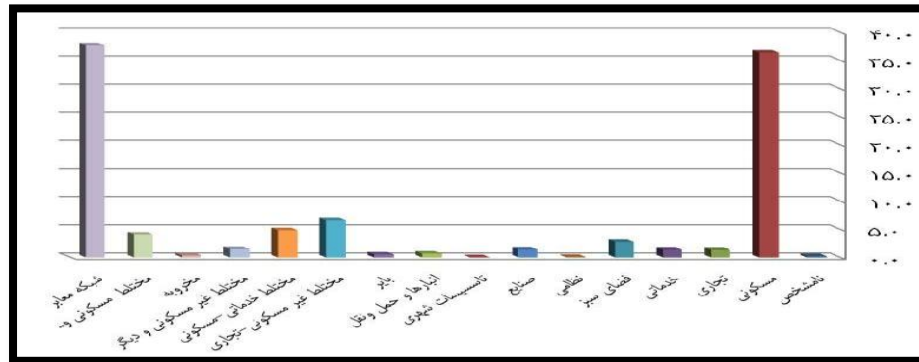
شکل (۲) - محدوده محله گلشن واقع در منطقه ۴ تهران
Figure 2- Golshan is located in the neighborhood of 4 Tehran

¹¹ Exposure- based

¹² Effect- based

¹³ روش مشاهده مبنا به منظور سنجش معیارهای عینی محیط به کار می رود. روش مبتنی بر پیامد نیز جهت ارزیابی معیارهای ذهنی که میزان رضایت مندی ساکنان را نشان می دهد مورد استفاده واقع می گردد.

مطابق بررسی انجام شده، بیشترین درصد مساحت کاربری موجود مربوط به کاربری شبکه معابر و کمترین درصد مساحت مربوط به کاربری تاسیسات شهری می باشد.

شکل (۴)- کاربریهای وضع موجود محله گلشن

Figure 4- Uses the status quo Gulshan neighborhood

۲ ۴ - روایی و پایایی متغیرهای پژوهش

میزان اعتماد (پایایی^{۱۴}) و اعتبار (روایی^{۱۵}) ویژگی هایی هستند که هر ابزار سنجشی از جمله پرسش نامه باید دارا باشد. مقصود از روایی آن است که وسیله اندازه گیری بتواند خصیصه و ویژگی مورد نظر را اندازه بگیرد. اهمیت روایی از آن جهت است که اندازه گیری های نامناسب و ناکافی می تواند هر پژوهش علمی را بی ارزش و ناروا سازد. اعتبار در اصل به صحت و درستی اندازه گیری محقق بر می گردد (۱۴). در تحقیق حاضر جهت تعیین روایی پرسش نامه، سولات پرسش نامه به متخصصان این امر در زمینه سنجش کیفیت زندگی داده شد تا درباره اعتبار آن ها قضاوت نمایند. این سولات در قالب طیف پنج گزینه ای لیکرت از کاملاً ناراضی تا کاملاً راضی ارزش گذاری شدند. در تنظیم نهایی پرسش نامه نیز اصلاحاتی که توسط متخصصان پیشنهاد شده بود، در نظر گرفته شد. برای محاسبه پایایی نیز از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید (۱۵). به منظور بررسی پایایی مفاهیم اساسی، تعداد ۲۰ پرسش نامه در سطح جامعه آماری توزیع گردید و سپس با استفاده از نرم افزار (SPSS) و روش آلفای کرونباخ که برابر ۰.۸۲ شد پایایی پرسش نامه مورد قبول واقع شد.

۳ - تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش

جهت کمی کردن مدل تجربی استفاده شده در تحقیق، از روش مقیاس سازی استفاده شده است. همان طور که در بالا بیان گردید، با استفاده از طیف پنج گزینه ای لیکرت از کاملاً ناراضی تا کاملاً راضی مقیاس سازی صورت گرفته است ($5 > X > 1$). بدین ترتیب عدد ۳ به عنوان میانه نظری پاسخ ها انتخاب می شود. هم چنین به منظور تجزیه و تحلیل داده های کمی پرسش نامه از نرم افزارهای آماری (SPSS) استفاده شده است. جهت بررسی روابط بین متغیرها از آزمون t و F و نیز از ضریب هم بستگی اسپیرمن استفاده شده است. پس از محاسبه این آزمون ها

¹⁴ Reliability

¹⁵ Validity

چنانچه سطح معنی‌داری کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد، می‌توان قضاوت کرد که به احتمال ۹۵٪ بین دو متغیر رابطه وجود دارد. در این صورت فرض صفر که بر عدم وجود رابطه تأکید می‌کند رد می‌شود. به منظور اثبات فرض تحقیق مبنی بر این که بین کیفیت محیط زندگی و میزان رضایت مندی سکونتی رابطه معناداری وجود دارد یا خیر، ابتدا رابطه بین هریک از اجزا کیفیت محیط زندگی که عبارتند از مشخصه‌های ذهنی، عینی و ویژگی‌های فردی، تحلیل می‌شوند.

۳-۴ - سنجش مشخصه‌های فردی ساکنان

به منظور بررسی رابطه میان دو متغیر جنسیت و وضعیت تاهل با میزان رضایت مندی ساکنان از آزمون T و برای تحلیل رابطه میان متغیرهای فردی سن، شغل و میزان تحصیلات از آزمون F استفاده شده است. نتایج بیان‌گر این است که تنها بین متغیرهای جنس و میزان تحصیلات با میزان رضایت مندی سکونتی رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین مشخص شد که متغیر جنسیت و سطح تحصیلات مهم‌ترین عامل در رضایت مندی سکونتی ساکنان می‌باشند.

جدول (۱) - ارتباط بین میزان رضایت مندی سکونتی و متغیرهای فردی

Table 1- The relationship between residential satisfaction and personal variables

ویژگی‌های فردی	p-value	تحلیل ارتباط متغیرها
جنسیت	۰/۰۳	معنادار
سن	۰/۸۲	معنادار نیست
وضعیت تاهل	۰/۳۲	معنادار نیست
شغل	۰/۸۲	معنادار نیست
میزان تحصیلات	۰/۰۲	معنادار

۳-۴ - سنجش ابعاد عینی

از بین متغیرهای مختلف اجتماعی-اقتصادی، خدماتی، کالبدی و محیطی شناسایی شده جهت سنجش کیفیت محیط شهری که در بالا ذکر شده‌اند، تعدادی از شاخص‌های عینی هم چون شاخص‌های وضعیت مسکن، جنس مصالح به کار رفته در ساختمان، تعداد خانوار در واحد مسکونی، تأسیسات مسکن، تعداد طبقات واحد مسکونی و قدمت بنا، دارای ارتباط معنادار با میزان رضایت مندی ساکنان هستند. در تمام متغیرهای نامبرده این رابطه از نوع خطی و مثبت می‌باشد. فقط در مورد معیار قدمت بنا رابطه خطی و منفی است چرا که با افزایش قدمت بنا میزان رضایت مندی کاهش می‌یابد.

جدول (۲) - ارتباط بین میزان رضایت مندی سکونتی و تعدادی از متغیرهای محیطی سکونتی

Table 2- The relationship between the satisfaction of residence, number of objective factors residential environment

ضریب هم بستگی اسپیرمن	وضعیت مسکن	جنس مصالح	تعداد خانوار		تاسیسات مسکن	تعداد طبقات	قدمت واحد مسکونی
رضایت مندی سکونتی	ضریب توافقی	۰/۱۹۵	۰/۱۰۸	۰/۲۰۴	۰/۲۸۲	۰/۲۹۴	-۰/۱۸۵
	p-value	۰/۰۳۵	۰/۰۰۲	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۱۲
	تعداد پرسش نامه	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳

هم چنین رضایت مندی با متغیرهای مالکیت زمین، مدت اقامت در واحد مسکونی، مساحت زیربنای مسکن، اسکلت ساختمان، تعداد اتاق در واحد مسکونی و هزینه خانوار ارتباط ندارد، زیرا (p-value) به دست آمده برای هر یک از این متغیرها بیش از ۰/۰۵ است.

جدول (۳) - ارتباط بین رضایت مندی سکونتی و دیگر مؤلفه های محیطی سکونتی

Table 3- The relationship between satisfaction with residential and other objective factors residential environment

ضریب هم بستگی اسپیرمن	مالکیت زمین	مدت اقامت	مساحت زیربنا	اسکلت بنا	تعداد اتاق	هزینه خانوار
رضایت مندی سکونتی	ضریب توافقی	-۰/۰۳۲	-۰/۱۴۸	۰/۱۲۴	۰/۰۹۲	۰/۱۲۴
	p-value	۰/۷۹۳	۰/۰۸۲	۰/۱۸۳	۰/۱۹	۰/۴۴۷
	تعداد پرسش نامه	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳

۳ ۴ - سنجش ابعاد ذهنی

در بررسی ارتباط بین رضایت مندی سکونتی با هریک از متغیرهای ذهنی مشخص می شود که (p-value) در مورد مؤلفه های مساحت زمین، موقعیت محدوده نسبت به محل کار، دسترسی به آب بهداشتی، تعلق به محیط، دسترسی به واحدهای تجاری، امکانات آموزشی و فرهنگی روابط اجتماعی افراد در محله و وضعیت فضای سبز کم تر از ۰/۰۵ می باشد. در نتیجه فرض اولیه که نشان گر عدم ارتباط بین رضایت مندی سکونتی با هریک از مؤلفه های نامبرده است رد می شود.

جدول (۴) - ارتباط بین میزان رضایت مندی سکونتی با مؤلفه های ذهنی محیط سکونتی

Table 4- The relationship between the satisfaction of living and subjective factors residential environment

امکانات آموزشی	دسترسی	تعلق به محیط	آب بهداشتی	مساحت زمین	ضریب هم بستگی اسپیرمن	
۰/۲۸۵	۰/۲۸۲	۰/۳۶۸	۰/۱۲۰	۰/۴۵۱	ضریب توافقی	رضایت مندی سکونتی
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۳۷	۰/۰۰	p-value	
۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	تعداد پرسش نامه	
فضای سبز	موقعیت محدوده به محل کار		روابط اجتماعی	امکانات فرهنگی	ضریب هم بستگی اسپیرمن	
۰/۱۸۶	۰/۴۶۰		۰/۱۸۶	۰/۱۳۶	ضریب توافقی	رضایت مندی سکونتی
۰/۰۰۳	۰/۰۰		۰/۰۳۱	۰/۰۱۳	p-value	
۳۷۳	۳۷۳		۳۷۳	۳۷۳	تعداد پرسش نامه	

هم چنین (p-value) به دست آمده از بررسی رضایت مندی سکونتی با متغیرهای ذهنی بهداشت محیط، امکانات بهداشتی-درمانی، امکانات تفریحی، فضای مکث و تجمع محلی، وضعیت معابر، آب های سطحی و رعایت بهداشت بیش از ۰/۰۵ است، بنابراین با این مؤلفه ها ارتباط ندارد.

جدول (۵) - ارتباط بین رضایت مندی سکونتی و دیگر مؤلفه های عینی محیط سکونتی

Table 5- The relationship between satisfaction with residential and other objective factors residential environment

رعایت بهداشت	آب های سطحی	وضعیت معابر	فضای مکث	تفریحی	بهداشتی - درمانی	بهداشت محیط	ضریب هم بستگی اسپیرمن	
۰/۱۱۴	۰/۱۱	۰/۰۶۴	۰/۰۱۶	۰/۱۲۱	۰/۱۳۴	۰/۱۴۸	ضریب توافقی	رضایت مندی سکونتی
۰/۱۱	۰/۱۸۶	۰/۵۳۶	۰/۸۲۷	۰/۸۱	۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	p-value	
۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	تعداد پرسش نامه	

بنابراین با توجه به بررسی های انجام شده و نتایج به دست آمده از سنجش متغیرهای ذهنی و عینی محیط سکونتی در رضایت مندی عمومی ساکنین و نیز به دلیل تاثیر متغیرهای فردی در میزان رضایت مندی ساکنان، می توان نتیجه گرفت که فرض اصلی تحقیق مبنی بر وجود ارتباط بین کیفیت محیطی و رضایت مندی سکونتی تایید می شود چرا که با ارتقاء کیفیت زندگی، رضایت مندی ساکنان نیز افزایش خواهد یافت.

نتیجه گیری

کیفیت محیط شهری به عنوان یک متغیر پنهان، به طور مستقیم قابل سنجش نیست و در پیوند با متغیرهای مشاهده شده قابل استنباط است. مفهوم کیفیت زندگی در ابتدا بیش تر بر شاخص های عینی مانند شاخص های اقتصادی مبتنی بود اما در دهه های بعدی تحت تاثیر این مفهوم مباحث اجتماعی و کیفی رواج بیش تری یافتند. بنابراین مفهوم برنامه ریزی از نگاه صرف کالبدی به نگاهی جامع و یکپارچه ارتقاء یافت. از آن جا که شاخص های کیفیت محیط زندگی شهری بیش تر ارزش محورند، موضوع کیفیت زندگی شهری و سنجش میزان رضایت مندی از محیط زندگی باید در هر دو بعد ذهنی و عینی به صورت هم زمان انجام گیرد، زیرا ممکن است شرایط و موقعیت اقتصادی و اجتماعی فرد (بعد عینی) با تصور خود فرد از زندگی اش (بعد ذهنی) متفاوت و یا حتی متغیر باشد.

نتیجه نهایی ارزیابی مشخصه ها و مولفه های سنجش کیفیت محیط در محله گلشن، در قالب دو سطح محله و واحد مسکونی بیان گردید تا از این طریق اقدام به ارایه الگوهای مناسب تری جهت برنامه ریزی های آتی محله گردد. در این تحقیق مدل تجربی رضایت مندی سکونتی به عنوان چارچوبی جهت شناخت و تحلیل بافت محل سکونت ساکنان (محله و واحد مسکونی)، مبنایی برای طرح پرسش نامه قرار گرفته است. در نهایت تمامی یافته های حاصل از تجزیه و تحلیل های آماری، مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج حاصله بیان گر رضایت مندی افراد از واحد مسکونی و محله شان در حد متوسط است. بنابراین با توجه به این تحقیق می توان نتیجه گرفت که باید در برنامه ریزی و طراحی محیط های سکونت رویکردهایی را اتخاذ نمود که همواره خواسته ها و دیدگاه های افراد جامعه را مورد توجه قرار دهد تا بتوان فضاهای سکونتی زیست پذیر با کیفیت بالا ایجاد نمود.

منابع

۱. رفیعیان. مجتبی و مولودی. جمشود، ۱۳۹۰، رویکردها و روش های سنجش کیفیت محیط مسکونی شهری، انتشارات آذرخش، تهران.
۲. کویکی. افشین، پورجعفر. محمدرضا و تقوایی. علی اکبر، ۱۳۸۴، برنامه ریزی کیفیت زندگی شهری در مراکز شهری، تعاریف و شاخص ها، جستارهای شهرسازی، (۱۲)، صص ۱۳-۶.
۳. رضوانی. محمدرضا، شکیبا. علیرضا و منصوریان. حسین، ۱۳۸۷، ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی، رفاه اجتماعی (۳۰ و ۳۱)، صص ۵۹-۳۵.

۴. سیف‌الدینی. فرانک، ۱۳۸۱، فرهنگ واژگان برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، انتشارات دانشگاه شیراز.
5. Viene, Dennis (2008) "Comparing Two Person-Environment Fit Models OF Residential Satisfaction: Does The Method OF Study Influence Outcomes?" in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor OF Philosophy IN Psychology, Fielding Graduate University
6. Campbell, J. M; Converse P.E. & Rodgers W.L. (1976) "The Quality of American Life: Perceptions Evaluation and Satisfactions New York" Russell Sage.
7. Bonaiuto, Marino; Fornara, Ferdinando; Bonnes, Mirilia (2003) "Indexes of Perceived Residential Environments: A Confirmation Study on the City of Rome" Landscape and Urban Planning (65) 41-52.
۸. بمانیان. محمد رضا و محمودی نژاد. هادی، ۱۳۸۷، شهرسازی رفاه‌گرا به جانب ارتقاء کیفیت زندگی، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، تهران.
9. Clark, Andre (2008) "Monitoring the Urban Quality of Life in Latin America" Organization for economic Co- Operation and Development, (26) 12-24.
10. Dorostkar, E, Habib, F, Majedi, H, (2016). Formation Cycle of Creative Region, Open Journal of Geology, (VOL.6, NO. 7).
۱۱. رفیعیان. مجتبی و حاجی نژاد. علی، ۱۳۸۹، بررسی متغیرهای فردی مؤثر بر رضایت مندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی، مطالعه موردی: مقایسه بافت قدیم و جدید شهر شیراز، جغرافیا و توسعه، (۱۷)، صص ۸۲-۶۳.
۱۲. منصورفر. کریم، ۱۳۷۶، روش‌های آماری، انتشارات دانش گاه تهران.
13. Van Poll, Ric (1997) "The Perceived Quality of the Urban Residential Environment: A Multi-Attribute Evaluation" University of Groningen.
۱۴. خاکی. غلامرضا، ۱۳۸۷، روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه نویسی، انتشارات بازتاب، تهران.
۱۵. مؤمنی. منصور و قیومی. علی، ۱۳۸۶، تحلیل آماری با استفاده از SPSS، انتشارات کتاب نو، تهران.